

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده ادبیات فارسی و زبانهای خارجی

گروه زبان‌شناسی، آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان،
و فرهنگ و زبان‌های باستانی

تأثیر حوزه‌های معنایی و تصویر بر آموزش واژه‌ها

استاد راهنما

سرکار خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی

استاد مشاور

سرکار خانم دکتر شهلا رقیب‌دوست

پژوهشگر

فائزه مرصوص

رساله برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته

آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان

زمستان ۸۹

تقدیم به زنده‌یاد پدرم و مادر عزیزم
به پاس تمام دلسوزی‌ها و محبت‌هایشان

با سپاس از اساتید محترم
که بزرگترین سرمایه، یعنی دانش خود را در اختیارم گذاردند
و
همهٔ عزیزانی که مرا در این راه یاری کردند

فرم گردآوری اطلاعات پایان نامه ها
کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

عنوان:	تأثیر حوزه های معنایی و تصویر در آموزش واژه ها	
نویسنده / محقق: فائزه مرصوص		
استاد راهنما: خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی	استاد مشاور: خانم دکتر شهلا رقیب دوست	
کتابنامه: دارد (فارسی و انگلیسی)	واژه نامه: دارد (فارسی و انگلیسی)	
نوع پایان نامه: ☐ بنیادی ☐ توسعه ای ☒ کاربردی		
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	سال تحصیلی: ۱۳۸۹	
محل تحصیل: تهران	نام دانشگاه: علامه طباطبائی	دانشکده: ادبیات فارسی و زبان های خارجی
تعداد صفحات: ۱۶۸		
کلید واژه ها به فارسی: آموزش، واژه، حوزه های معنایی، تصویر.		
کلید واژه ها به انگلیسی: Teaching, Word, Semantic Fields, Picture		

چکیده

الف: موضوع و طرح مسئله (اهمیت موضوع و هدف): ضروری ترین جنبه بنیادی زبان دوم واژگان است. زیرا بدون اندوخته‌ای از واژه‌ها، در عمل نمی‌توان از زبان استفاده کرد. امروزه متخصصین آموزش زبان، لازمه درک و شنیدن و خواندن را یادگیری چیزی حدود پنج هزار واژه می‌دانند. بنابراین اهمیت واژه در روند یادگیری زبان آشکار است. از آنجایی که یادگیری، بخاطر سپاری و بازیابی واژه‌های زبان دوم همیشه دشواری‌هایی را برای زبان‌آموزان به دنبال دارد، باید در پی شیوه‌ای جهت سهولت در امر یادگیری و سازماندهی واژگان ذهنی باشیم. از آنجایی که واژه‌ها با یکدیگر ارتباط دارند، می‌توان آنها را براساس نوع ارتباط در طبقه‌بندی‌های مختلفی قرار داد. آنچه در اینجا مورد نظر است، طبقه‌بندی واژه‌ها براساس مشخصه‌های معنایی و آموزش آنهاست و نیز به کارگیری تصاویر در بالابردن میزان یادگیری زبان‌آموزان. بنابراین مهمترین هدف پژوهش حاضر بالابردن بازده آموزش زبان برپایه ارائه شیوه‌ای برای آموزش واژه‌ها است.

ب: مبانی نظری شامل مرور مختصری از منابع، چارچوب نظری و پرسش‌ها و فرضیه‌ها:

مبانی نظری این پایان‌نامه شامل سه عنوان اصلی اصول آموزش فارسی، آموزش واژه براساس حوزه‌های معنایی و آموزش واژه به کمک تصویر است که به‌طور مبسوط به آنها پرداخته شده است. در این پژوهش با چهار پرسش مواجه هستیم که عبارتند از: (۱) آیا آموزش همزمان واژه‌های مربوط به یک حوزه معنایی، بر یادگیری واژه‌ها مؤثر است؟ (۲) آیا استفاده از تصویر در آموزش واژه‌ها با هدف یادگیری بهتر، تأثیرگذار است؟ (۳) آیا به کارگیری همزمان حوزه معنایی و تصویر، تأثیر بسزایی در تسهیل و تسریع یادگیری واژه دارد؟ و (۴) به کارگیری همزمان حوزه معنایی و تصویر در مقایسه با بکاربردن تصویر بدون حوزه معنایی و حوزه معنایی بدون تصویر، چه نتایجی را به دنبال دارد؟ فرضیه‌هایی که براساس این پرسش‌ها شکل گرفت عبارتند از: (۱) آموزش همزمان واژه‌های مربوط به یک حوزه معنایی، بر میزان یادگیری واژه‌ها تأثیر دارد، (۲) آموزش واژه‌ها با استفاده از تصویر، بر میزان یادگیری واژه‌ها تأثیر دارد، (۳) آموزش همزمان واژه‌های مربوط به یک حوزه معنایی با استفاده از تصویر، بر یادگیری واژه تأثیر دارد و (۴) به کارگیری همزمان حوزه‌های معنایی و تصویر در آموزش واژه، در مقایسه با بکاربردن تصویر بدون حوزه معنایی و حوزه‌های معنایی بدون تصویر، موفقیت‌آمیزتر است.

پ: روش تحقیق شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، نمونه‌گیری و روش‌های نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، نحوه اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها:

در پایان‌نامه حاضر به مفاهیم مرتبط با پژوهش از قبیل واژگان، واژه، واژه به عنوان یک واحد معنایی، معنی واژه، حوزه‌های معنایی، آموزش، آموزش معنی واژه و آموزش معنی واژه به روش دیداری به‌طور مبسوطی پرداخته شده است. این پژوهش در سه مرحله اجرا شد. ۱۵ فارسی آموز سطح میانی ۲ که در مؤسسه آموزشی دهخدا مشغول تحصیل بودند انتخاب شدند. در ابتدا از تمام زبان‌آموزان آزمونی گرفته شد تا سطح دانش واژگانی آنها ارزیابی شود. برای حصول اطمینان از معتبر بودن داده‌های جمع‌آوری شده از این آزمون، آزمون سنجش اعتبار پیش‌آزمون انجام گرفت. برای تحلیل راحت‌تر داده‌های زبان‌آموزان در پیش‌آزمون را نیز در قالب گروه‌بندی‌های بعدی آنها هم سنجیدیم که امر نشان داد که این فارسی‌آموزان به‌طور تصادفی انتخاب شده و این سه گروه در پیش‌آزمون عملکردی نسبتاً مشابه داشتند. سپس این ۱۵ زبان‌آموز در قالب سه گروه آزمایشی دروس طراحی شده متناسب با اهداف پژوهشی گروه خود را آموزش دیدند. گروه

یک با دروسی آموزش دیدند که براساس حوزه‌های معنایی و همراه با تصویر طراحی شده بودند. گروه دو با دروسی آموزش دیدند که واژه‌ها در آن‌ها براساس حوزه‌های معنایی اما بدون تصویر آموزش داده می‌شد. این دروس از نظر قالب، محتوا و تعداد واژه‌ها دقیقاً با دروس گروه یک یکسان بود و فقط فعالیت‌های تصویری از آن‌ها حذف شده بود. دروس مربوط به گروه سه قالبی متفاوت داشت، یعنی تمام واژه‌های دو گروه دیگر در این دروس به صورت پراکنده البته با کمک تصویر ارائه شده بود. واژه‌های آموزشی گروه‌ها حدود ۷۵ واژه پایه متناسب با سطح زبان آموزان بودند. پس از دوره آموزشی که حدود سه هفته به طول انجامید، آزمونی جهت ارزیابی پیشرفت زبان آموزان هر گروه و مقایسه آن‌ها با یکدیگر برگزار شد. این آزمون به لحاظ تعداد سؤالات و سطح دشواری آن‌ها دقیقاً همسنگ پیش آزمون بود. جهت حصول اطمینان از معتبر بودن داده‌های جمع‌آوری شده از پس آزمون، آزمون سنجش اعتبار پس آزمون انجام شد. که نتیجه آن نیز چون پیش آزمون اعتبار آزمون را تأیید کرد. بادر نظر گرفتن محدودیت‌های پژوهش و اصول تحلیل آماری، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شیوه‌های تحلیلی ناپارامتریک استفاده شد. نتایج نشان داد که عملکرد گروه‌ها در پس آزمون به طرز معنی‌داری بهتر از پیش آزمون بوده است، اما برتری هیچ‌یک از روش‌های آموزشی بر دیگری به لحاظ آماری تأیید نشد. البته به روش تحلیل آماری پارامتریک و مقایسه اختلاف میانگین نمرات پیش آزمون و پس آزمون سه گروه، برتری روش آموزشی گروه یک در مقایسه با سه گروه دیگر اثبات شد.

ت: یافته‌های تحقیق:

نگاهی دقیق به نتایج تحلیل داده‌ها و نیز بررسی صحت و سقم فرضیه‌های این پژوهش، یافته‌های زیر را قابل طرح می‌سازد:

۱. آموزش همزمان واژه‌های مربوط به یک حوزه معنایی، بر میزان یادگیری واژه‌ها تأثیر داشته و نتایج قابل قبولی را به دنبال دارد.
۲. آموزش واژه‌ها با استفاده از تصویر، بر میزان یادگیری واژه‌ها تأثیر دارد و نتایج قابل قبولی را به دنبال دارد.
۳. آموزش همزمان واژه‌های مربوط به یک حوزه معنایی با استفاده از تصویر، بر یادگیری واژه تأثیر دارد و نتایج قابل قبولی را به دنبال دارد.
۴. با توجه به تحلیل آماری ناپارامتریک نمی‌توان نتیجه گرفت که به کارگیری همزمان حوزه‌های معنایی و تصویر در آموزش واژه، در مقایسه با به کار بردن تصویر بدون حوزه معنایی و حوزه‌های معنایی بدون تصویر، موفقیت‌آمیزتر است در حالیکه با تحلیل آماری پارامتریک برتری به کارگیری همزمان حوزه‌های معنایی و تصویر نسبت به دو روش دیگر قابل اثبات است.

ث: نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که سه فرضیه اول این پژوهش با توجه به تحلیل داده‌ها اثبات شده است، یعنی هر سه گروه بعد از آموزش پیشرفت قابل توجهی داشتند اما فرضیه چهارم با استفاده از تحلیل‌های آماری ناپارامتریک به اثبات نرسید، یعنی نمی‌توان گفت که کدام گروه موفق‌تر عمل کرده است. البته لازم به ذکر است که محدودیت در تعداد آزمودنی‌ها می‌تواند یکی از عوامل مؤثر در آن باشد. محدودیت زمانی و محدودیت‌های اجرایی از دیگر عوامل مؤثر در نتیجه فوق می‌باشند. چراکه با تحلیل آماری پارامتریک و مقایسه اختلاف میانگین نمرات پیش آزمون و پس آزمون سه گروه، فرضیه چهارم نیز قابل اثبات است.

پیشنهادها برای پژوهش‌های آتی عبارتند از:

۱. با در نظر گرفتن محدودیت‌های این پژوهش و تأثیر آن‌ها بر نتایج آن پیشنهاد می‌شود همین موضوع با حجم نمونه بیشتر

و زمان طولانی‌تر اجرا شود.

۲. جهت بالا بردن میزان یادگیری واژه پیشنهاد می‌شود روش‌های مناسب‌تر آموزش واژه که نتایج مؤثرتری دارند و با روش‌های جهانی و به‌روز آموزش واژه در دنیا مطابقت دارند بررسی و ارزیابی شده و در اختیار نظام آموزشی قرار گیرند.

۳. به‌منظور برنامه‌ریزی مناسب و متناسب با سطح زبانی زبان‌آموزان پیشنهاد می‌شود واژگان پایه متناسب با هر سطح بررسی شود تا دروس آموزشی با توجه به آن‌ها طراحی شوند.

۴. برای دستیابی به یافته‌های بیشتر در زمینه روان‌شناسی زبان پیشنهاد می‌شود بر انگاره گسترش فعال‌سازی در زبان فارسی پژوهشی انجام شود.

۵. به‌منظور دستیابی به یافته‌های بیشتر در زمینه روان‌شناسی زبان پیشنهاد می‌شود پژوهشی درباره مدل شبکه‌ای در رابطه با ذخیره اطلاعات واژگانی در حافظه معاشناختی انجام شود.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم براساس محتوای پایان‌نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می‌کنم.

نام استاد راهنما:

سمت علمی:

نام دانشکده:

محل امضاء

رئیس کتابخانه

محل امضاء

چکیده

پژوهش حاضر به موضوع آموزش واژه در آموزش زبان دوم/ خارجی می‌پردازد. پژوهشگر سعی دارد تا تأثیر آموزش همزمان واژه‌های مربوط به یک حوزه‌معنایی و بکارگیری تصویر را بر یادگیری زبان آموزان ارزیابی کند. به همین منظور ۱۵ فارسی‌آموز غیرفارسی‌زبان در سه گروه جداگانه با دروسی طراحی شده به گونه‌ای مورد آموزش قرار گرفتند تا تأثیر این سطوح آموزشی بر یادگیری آن‌ها سنجیده شود.

زبان آموزان گروه یک واژه‌های هر حوزه‌معنایی را با تصاویر آن‌ها آموزش دیدند. زبان آموزان گروه دو با دروسی همانند گروه یک آموزش دیدند با این تفاوت که دروس آن‌ها فاقد تصویر بود. دروس مربوط به گروه سه قالبی متفاوت داشت، یعنی تمام واژه‌های دو گروه دیگر در این دروس به صورت پراکنده البته با کمک تصویر ارائه شده بود. واژه‌های آموزشی دو گروه حدود ۷۵ واژه پایه متناسب با سطح زبان آموزان، یعنی سطح میانی ۲، انتخاب شده بود. در طراحی این دروس از اصول آموزش واژه در روش تکلیف محور نیز استفاده شد.

از این زبان آموزان قبل و بعد از پژوهش آزمون گرفته شد تا میزان دانش واژگانی زبان آموزان قبل و بعد از آموزش ارزیابی شود و نیز میزان پیشرفت در یادگیری گروه‌ها سنجیده و با هم مقایسه شود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که هر سه گروه بعد از آموزش پیشرفت قابل توجهی داشتند اما پیشرفت این گروه‌ها در مقایسه با یکدیگر برتری قابل توجهی را نشان نمی‌دهند و نمی‌توان گفت که کدام گروه موفق‌تر عمل کرده است.

فهرست مطالب

۱	فصل اول: طرح پژوهش.....
۲	۱-۱ مقدمه.....
۳	۲-۱ بیان مسئله.....
۴	۳-۱ اهداف پژوهش.....
۴	۵-۱ پرسش‌های پژوهش.....
۴	۶-۱ فرضیه‌های پژوهش.....
۵	۷-۱ روش پژوهش.....
۵	۱-۷-۱ جامعه آماری، روش نمونه‌گیری، حجم نمونه.....
۵	۲-۷-۱ روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها.....
۵	۸-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۶	۹-۱ محدودیت‌های پژوهش.....
۶	۱۰-۱ مفاهیم پایه.....
۱۰	۱۱-۱ ساختار پژوهش.....
۱۲	فصل دوم: پیشینه پژوهش.....
۱۳	۱-۲ مقدمه.....
۱۳	۲-۲ پیشینه آموزش واژه.....
۱۳	۱-۲-۲ سیر تحول نگرش به آموزش واژه.....
۱۳	۱-۲-۲ دوره توجه به آموزش واژه.....
۱۴	۲-۲-۲ دوره بی‌توجهی به آموزش واژه.....
۱۶	۳-۲-۲ دوره توجه مجدد به آموزش واژه.....
۱۷	۴-۲-۲ دوره شکوفایی آموزش واژه.....
۱۹	۲-۲-۲ جایگاه واژه در رویکردها و روش‌های مختلف آموزش زبان.....
۱۹	۱-۲-۲-۲ جایگاه واژه در روش دستور-ترجمه.....
۲۰	۲-۲-۲-۲ جایگاه واژه در رویکرد خواندن.....
۲۰	۳-۲-۲-۲ جایگاه واژه در روش مستقیم.....
۲۰	۴-۲-۲-۲ جایگاه واژه در رویکرد شفاهی.....
۲۱	۵-۲-۲-۲ جایگاه واژه در آموزش زبان با رویکرد موقعیتی.....

۲۱	۶-۲-۲-۲ جایگاه واژه در روش شنیداری- گفتاری
۲۱	۷-۲-۲-۲ جایگاه واژه در رویکرد شناختی
۲۲	۸-۲-۲-۲ جایگاه واژه در رویکرد ارتباطی
۲۲	۹-۲-۲-۲ جایگاه واژه در رویکرد واژگان
۲۳	۱۰-۲-۲-۲ جایگاه واژه در رویکرد محتوا محور
۲۳	۳-۲ پیشینه آموزش واژه در آموزش زبان فارسی
۲۷	۴-۲ پیشینه حوزه‌های معنایی در معنی‌شناسی
۳۰	فصل سوم: مبانی نظری
۳۱	۱-۳ مقدمه
۳۱	۲-۳ اهمیت آموزش واژه
۳۲	۳-۳ اصول آموزش واژه
۳۴	۱-۳-۳ یادگیری واژه
۳۵	۲-۳-۳ انواع یادگیری واژه
۳۶	۳-۳-۳ نقش حافظه در یادگیری واژه
۳۸	۱-۳-۳-۳ حافظه
۳۸	۲-۳-۳-۳ انواع حافظه
۳۹	۳-۳-۳-۳ حافظه معنا شناختی
۴۰	۴-۳-۳-۳ انگاره گسترش فعالسازی
۴۰	۴-۳ آموزش واژه براساس حوزه معنایی
۴۴	۱-۴-۳ انواع حوزه‌های معنایی
۴۵	۲-۴-۳ روابط معنایی
۴۵	۱-۲-۴-۳ شمول معنایی
۴۶	۲-۲-۴-۳ هم معنایی
۴۶	۳-۲-۴-۳ تقابل معنایی
۴۷	۴-۳-۳-۳ تباین معنایی
۴۷	۵-۳-۳-۳ چند معنایی
۴۸	۶-۳-۳-۳ جزء واژگی
۴۸	۷-۳-۳-۳ عضو واژگی
۴۸	۸-۳-۳-۳ واحد واژگی
۴۸	۹-۳-۳-۳ باهم آیی

۴۸	۵-۳ آموزش واژه به کمک تصویر
۴۹	۱-۵-۳ تصویر
۵۱	۶-۳ برنامه درسی تکلیف محور
۵۲	۱-۶-۳ نقاط قوت برنامه درسی تکلیف محور
۵۲	۲-۶-۳ نقاط ضعف برنامه درسی تکلیف محور
۵۴	فصل چهارم: روش پژوهش و تحلیل داده‌ها
۵۵	۱-۴ مقدمه
۵۵	۲-۴ روش پژوهش
۵۵	۱-۲-۴ آزمودنی‌ها
۵۸	۳-۴ طرح پژوهش
۵۹	۴-۴ ابزار پژوهش
۵۹	۱-۴-۴ پیش‌آزمون
۵۹	۲-۴-۴ پس‌آزمون
۵۹	۳-۴-۴ روش طراحی دروس
۶۱	۱-۳-۴-۴ دروس گروه یک
۶۶	۲-۳-۴-۴ دروس گروه دو
۶۷	۳-۳-۴-۴ دروس گروه سه
۷۱	۵-۴ تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۱	۱-۵-۴ آزمون سنجش پایایی پرسشنامه پیش‌آزمون
۷۲	۲-۵-۴ نمرات پیش‌آزمون
۷۲	۱-۲-۵-۴ نمرات پیش‌آزمون گروه یک
۷۳	۲-۲-۵-۴ نمرات پیش‌آزمون گروه دو
۷۴	۳-۲-۵-۴ نمرات پیش‌آزمون گروه سه
۷۴	۳-۵-۴ آزمون رتبه‌ای کروسکال-والیس برای نمرات پیش‌آزمون
۷۶	۴-۵-۴ آزمون سنجش پایایی پرسشنامه پس‌آزمون
۷۷	۵-۵-۴ نمرات پس‌آزمون
۷۷	۱-۵-۵-۴ نمرات پس‌آزمون گروه یک
۷۸	۲-۵-۵-۴ نمرات پس‌آزمون گروه دو
۷۹	۳-۵-۵-۴ نمرات پس‌آزمون گروه سه

۷۹	۶-۵-۴ مقایسهٔ گروه یک در پیش‌آزمون و پس‌آزمون
۸۱	۷-۵-۴ مقایسهٔ گروه دو در پیش‌آزمون و پس‌آزمون
۸۳	۸-۵-۴ مقایسهٔ گروه سه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون
۸۴	۹-۵-۴ مقایسهٔ عملکرد سه گروه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون
۸۶	۱۰-۵-۴ آزمون رتبه‌ای کروسکال-والیس برای نمرات پس‌آزمون
۸۸	۱۱-۵-۴ تحلیل پارامتریک نمرات پس‌آزمون سه گروه

فصل پنجم: نتیجهٔ پژوهش

۹۰	۱-۵ مقدمه
۹۱	۲-۵ خلاصهٔ پژوهش
۹۱	۳-۵ پرسش‌های پژوهش
۹۲	۴-۵ فرضیه‌های پژوهش
۹۲	۵-۵ یافته‌های پژوهش
۹۵	۶-۵ نتیجه‌گیری
۹۵	۷-۵ پیامدهای آموزشی پژوهش
۹۵	۸-۵ پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

کتابنامه

۹۷	کتابنامهٔ فارسی
۹۸	کتابنامهٔ انگلیسی

پیوست‌ها

۱۰۹	پیوست ۱: واژه‌نامهٔ فارسی به انگلیسی
۱۱۰	پیوست ۲: واژه‌نامهٔ انگلیسی به فارسی
۱۱۶	پیوست ۳: دروس گروه یک
۱۲۱	درس اول
۱۲۴	درس دوم
۱۲۷	درس سوم
۱۳۱	درس چهارم
۱۳۵	پیوست ۴: دروس گروه دو
۱۳۵	درس اول

۱۳۸	درس دوم.....
۱۴۱	درس سوم.....
۱۴۴	درس چهارم.....
۱۴۷	پیوست ۵: دروس گروه سه.....
۱۴۷	درس اول.....
۱۵۰	درس دوم.....
۱۵۳	درس سوم.....
۱۵۶	درس چهارم.....
۱۵۹	پیوست ۶: پیش آزمون و پس آزمون.....
۱۵۹	پیش آزمون.....
۱۶۲	پس آزمون.....
۱۶۵	پیوست ۷: آماره موردی- کلی ارزیابی سؤالات پرسش نامه پیش آزمون.....
۱۶۷	پیوست ۸: آماره موردی- کلی ارزیابی سؤالات پرسش نامه پس آزمون.....

فهرست جدول ها

۵۶	جدول ۴-۱: ملیت آزمودنی ها.....
۵۷	جدول ۴-۲: سن آزمودنی ها.....
۵۸	جدول ۴-۳: تحصیلات آزمودنی ها.....
۷۱	جدول ۴-۴: خلاصه اطلاعات آماری پیش آزمون.....
۷۲	جدول ۴-۵: آماره پایایی پیش آزمون.....
۷۲	جدول ۴-۶: نمرات پیش آزمون گروه یک.....
۷۳	جدول ۴-۷: نمرات پیش آزمون گروه دو.....
۷۴	جدول ۴-۸: نمرات پیش آزمون گروه سه.....
۷۵	جدول ۴-۹: آماره توصیفی نمرات پیش آزمون گروه ها.....
۷۵	جدول ۴-۱۰: رتبه های گروه ها در پیش آزمون.....
۷۵	جدول ۴-۱۱: آزمون کروسکال-والیس پیش آزمون.....
۷۷	جدول ۴-۱۲: خلاصه اطلاعات آماری پس آزمون.....
۷۷	جدول ۴-۱۳: آماره پایایی پس آزمون.....
۷۸	جدول ۴-۱۴: نمرات پس آزمون گروه یک.....
۷۸	جدول ۴-۱۵: نمرات پس آزمون گروه دو.....
۷۹	جدول ۴-۱۶: نمرات پس آزمون گروه سه.....
۷۹	جدول ۴-۱۷: نمرات پیش و پس آزمون گروه یک.....
۸۰	جدول ۴-۱۸: رتبه های گروه یک در پیش آزمون و پس آزمون.....
۸۱	جدول ۴-۱۹: آزمون ویلکاکسون گروه یک.....
۸۱	جدول ۴-۲۰: نمرات پیش و پس آزمون گروه دو.....
۸۲	جدول ۴-۲۱: رتبه های گروه دو در پیش آزمون و پس آزمون.....
۸۲	جدول ۴-۲۲: آزمون ویلکاکسون گروه دو.....
۸۳	جدول ۴-۲۳: نمرات پیش و پس آزمون گروه سه.....
۸۴	جدول ۴-۲۴: رتبه های گروه سه در پیش آزمون و پس آزمون.....
۸۴	جدول ۴-۲۵: آزمون ویلکاکسون گروه سه.....
۸۵	جدول ۴-۲۶: آماره توصیفی نمرات گروه ها در پیش و پس آزمون.....

۸۶	جدول ۴-۲۷: رتبه‌های هر سه گروه در پیش و پس‌آزمون.....
۸۶	جدول ۴-۲۸: آزمون ویلکاکسون پس‌آزمون سه گروه.....
۸۶	جدول ۴-۲۹: آمارهٔ توصیفی پس‌آزمون سه گروه.....
۸۷	جدول ۴-۳۰: رتبه‌های هر سه گروه در پس‌آزمون.....
۸۷	جدول ۴-۳۱: آزمون کروسکال-والیس پس‌آزمون.....
۸۸	جدول ۴-۳۱: میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه‌ها.....

فهرست شکل‌ها

- شکل ۴-۱: نمودار میله‌ای ملیت آزمودنی‌ها ۵۶
- شکل ۴-۲: نمودار میله‌ای سن آزمودنی‌ها ۵۷
- شکل ۴-۳: میانه نمرات پیش‌آزمون گروه‌ها ۷۸
- شکل ۴-۴: نمودار میله‌ای مقایسه نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه یک ۸۳
- شکل ۴-۵: نمودار میله‌ای مقایسه نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه دو ۸۵
- شکل ۴-۶: نمودار میله‌ای مقایسه نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه سه ۸۶
- شکل ۴-۷: نمودار میله‌ای مقایسه میانه‌های هر گروه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون ۸۷
- شکل ۴-۸: میانه نمرات پس‌آزمون گروه‌ها ۹۰

فصل اول

طرح پژوهش

۱-۱ مقدمه

زبان نظام درهم‌تنیده‌ای از حوزه‌های آوایی، معنایی، نحوی و واژگانی است. این حوزه‌های زبانی در عین استقلال، در کنار یکدیگر و با تعامل با یکدیگر زبان را شکل می‌دهند. بنابراین یادگیری زبان تنها در صورتی به نتیجه واقعی خود می‌رسد که همه مؤلفه‌های زبانی، هر کدام به اندازه قدر و منزلت خود مورد توجه قرار گیرند و هیچ کدام فدای دیگری نشوند.

در شیوه سنتی آموزش زبان، نحو اصل و واژه‌ها حاشیه و فرع بوده‌اند. طی دهه‌های ۱۹۴۰ تا ۱۹۶۰ میلادی که اوج زبان‌شناسی ساختگرا^۱ و روانشناسی رفتارگرا^۲ بود و شیوه آموزش شنیداری-گفتاری^۳ رواج داشت، آموزش واژه به فراموشی سپرده شد. زیرا در این شیوه الگوهای دستوری کانون توجه بوده است؛ یعنی نظر بر این بود که زبان آموز پس از یادگیری الگوهای دستوری، خود به تنهایی می‌تواند واژه‌های زبان را بیاموزد. هاکت^۴ (۱۹۵۸)، از زبان‌شناسان ساختگرا، معتقد است که یادگیری واژه آسان‌ترین بخش یادگیری زبان است و نیازی به فعالیت‌های کلاسی ندارد، بلکه زبان آموز خود می‌تواند به یادگیری آن مبادرت ورزد. بعد از این دوره، با دوره‌ای مواجه هستیم که آموزش واژگان^۵ مورد توجه افراطی قرار می‌گیرد. در این دوره عقیده بر این بود که در مراحل مقدماتی زبان آموز باید بجای دستور، واژه بیاموزد و مدتی نحو را کنار بگذارد. درحالی‌که این مسئله روشن است که برای مهارت‌های نوشتن و گفتگو دانش نحوی ضروری است.

امروزه نظر بر این است که یادگیری واژه مهمترین بخش یادگیری زبان دوم است. به همین سبب در آموزش زبان دوم به یادگیری واژه به همان اندازه توجه می‌شود که به الگوهای نحوی زبان. ویلکینز^۶ (۱۹۷۲: ۱۰۹) در مورد آموزش واژه می‌گوید: «روش‌شناسان آموزش دستور زبان را مهمتر از آموزش واژه می‌دانند. بدیهی است که هر روشی برای آموزش زبان، محتوای واژگانی دارد. برای آموزش یک زبان هم واژه لازم است و هم دستور زبان.»

¹ Structural linguistics

² Behaviorist psychology

³ Audio-lingual Method

⁴ C. Hockett

⁵ lexicon

⁶ D.A. Wilkins

آنچه که مسلم است این است که متأسفانه در نظام آموزشی کشور ما کاستی‌های انکارناپذیری وجود دارد که یکی از آنها عدم توجه کافی به آموزش واژه‌هاست.

۲-۱ بیان مسئله

همانطور که اشاره شد، مهمترین و ضروری‌ترین جنبه بنیادی زبان دوم که زبان‌آموزان در روند یادگیری زبان جذب می‌کنند، واژگان است. زیرا بدون اندوخته‌ای از واژه‌ها، در عمل نمی‌توان از زبان استفاده کرد. تجارب آموزشی نشان می‌دهند که بسیاری از زبان‌آموزان متون زبان دوم را خوب می‌خوانند و یا قواعد نحوی را خوب می‌دانند، اما در عین حال معنی آنچه را می‌خوانند نمی‌دانند و یا حتی وقتی واژه‌ها را می‌شناسند، عملاً آنها را یا به کار نمی‌برند و یا غلط به کار می‌برند. آن‌ها اغلب واژه‌هایی را که آموخته‌اند به سرعت فراموش می‌کنند. در حالیکه امروزه متخصصین آموزش زبان، لازمه درک و شنیدن و خواندن را یادگیری چیزی حدود پنج هزار واژه می‌دانند. بنابراین اهمیت واژه در روند یادگیری زبان آشکار است. از آنجایی که یادگیری، بخاطر سپاری و بازیابی واژه‌های زبان دوم همیشه دشواری‌هایی را برای زبان‌آموزان به دنبال دارد، باید در پی شیوه‌ای جهت سهولت در امر یادگیری و سازماندهی واژگان ذهنی باشیم.

از آنجایی که واژه‌ها با یکدیگر ارتباط دارند، می‌توان آنها را براساس نوع ارتباط در طبقه‌بندی‌های مختلفی قرار داد. این طبقه‌بندی‌ها ممکن است برپایه مشخصه‌های معنایی، آوایی و یا دستوری واژه‌ها باشند. آنچه در اینجا مورد نظر است، طبقه‌بندی واژه‌ها براساس مشخصه‌های معنایی و آموزش آنهاست که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- آموزش واژه‌ها برپایه ارتباط موضوعی بین واژه‌ها؛ یعنی آموزش همزمان واژه‌های مربوط به حوزه معنایی^۱ مورد نظر، مانند آموزش اسامی انواع میوه‌ها، اسباب منزل و غیره.
- آموزش واژه‌های مرتبط با یک عمل یا فرایند خاص، مانند مراحل پختن غذا.
- آموزش واژه براساس شباهت‌های معنایی بین واژه‌ها.

¹ semantic field